

Методологічні пояснення

Зовнішньоекономічна діяльність

Державне статистичне спостереження (ДСС) щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності здійснюється з 1994 року.

Дані ДСС щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності сформовані на підставі інформації юридичних осіб-резидентів та відокремлених підрозділів юридичних осіб-нерезидентів в Україні (їх філій та постійних представництв).

Починаючи з **01 січня 2010 року** результати спостереження також ураховують адміністративну інформацію Національного банку України щодо ринкової вартості прямих інвестицій (акцій, майна тощо) підприємств та установ,

а з **01 січня 2015 року** – про прямі інвестиції банків України, які включають обсяги реінвестованих доходів (обчислені НБУ на основі даних про нерозподілені прибутки/збитки відповідно до частки участі прямого інвестора в їх капіталі) – [Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо інвестиції зовнішньоекономічної діяльності, затверджені наказом Держстату від 03.10.2014 № 284 \(зі змінами\).](#)

Починаючи з I кварталу 2020 року, органи державної статистики проводять ДСС щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності відповідно до [Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності, затверджені наказом Держстату від 31.03.2020 № 117.](#)

Інформація, сформована за цим ДСС, Держстатом не оприлюднюється. Вона є проміжною і надається НБУ для:

- складання показників щодо прямих інвестицій в Україну/з України;
- складання платіжного балансу;
- визначення міжнародної інвестиційної позиції країни.

Єдиний відповідальний за поширення даних про прямі інвестиції – Національний банк України.

Експорт і імпорт товарів

Формування даних статистики зовнішньої торгівлі товарами здійснюється на основі "Методологічних положень статистики зовнішньої торгівлі України", затверджених наказом Держкомстату України від 07.12.2006 №588.

Експорт – митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України.

Імпорт – митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень.

Сальдо зовнішньої торгівлі – різниця між вартістю експорту і імпорту.

Джерела формування даних

Статистичні спостереження за обсягами зовнішньої торгівлі товарами здійснюються на основі даних митних декларацій (МД), які заповнюють декларанти при митному оформленні товарів, з дорахуванням обсягів сальдо-перетоків електроенергії, нафти сирової та природного газу (ДП "Енергоринок", Мінпаливенерго та НАК "Нафтогаз України"), а також статистичних звітів

підприємств і організацій України щодо експорту-імпорту товарів, що не підлягають митному декларуванню.

Сфера охоплення даних та система торгівлі

У статистиці зовнішньої торгівлі товарами України враховуються всі товари, що додаються до запасів матеріальних ресурсів України або відраховуються з них у результаті їх ввезення (імпорту) у межі, чи вивезення (експорту) за межі її митної території. Україна використовує загальну систему торгівлі, як це рекомендовано методологічними дослідженнями Статвідділу ООН (1998р.) "Статистика міжнародної торгівлі товарами: концепції і визначення".

До обсягів торгівлі товарами включаються:

- немонетарне золото, дорогоцінні метали, що не виступають у якості платіжного засобу, цінні папери, банкноти і монети, що не знаходяться в обігу;
- товари, реалізовані по рахунках держави, що включають товари цивільного і військового призначення, наприклад, для здійснення урядами регулярних комерційних операцій, товари, що поставляються по лінії державних програм зовнішньої допомоги, як безоплатна допомога, позика, товарообмінні операції (бартер) або передача міжнародним організаціям, а також військові репарації і реституції;
- гуманітарна та технічна допомога;
- товари, передані як дарунки;
- товари, орендовані терміном на один рік і більше;
- товари військового призначення;
- товари, переміщені в рамках консигнаційних угод;
- товари, що ввозяться в якості внеску у статутний фонд і вивіз товарів власного виробництва підприємствами з іноземними інвестиціями;
- товари ввезені (вивезені) для переробки;
- товари, які використовуються як носії інформації та засоби програмного забезпечення загального користування (крім розробленого за індивідуальним замовленням), керівництва для користувачів, а також аудіо- і відеоматеріали, записані з метою використання в комерційних цілях;
- повернені товари;
- товари, що перетинають кордон України в результаті операцій між головними корпораціями та підприємствами їх прямого інвестування (філіями або відділеннями);
- виловлена риба, мінерали з морського дна, що вивантажуються з іноземного судна в національному порту або придбані національним судном у відкритому морі в іноземного судна;
- виловлена риба, морепродукти, мінерали з морського дна і врятований вантаж, продані національним судном в іноземному порту або національним судном іноземному судну у відкритому морі;
- товари, що відправляються поштою або через кур'єрську службу. Ці товари підлягають обліку, якщо обсяг або вартість їх перевищує рівень, встановлений законодавством України;
- товари, що ввозяться для забезпечення іноземних анклавів на території України;
- товари ввезені (вивезені) для взаємного товарообміну або купівлі (продажу) між конкретними юридичними особами;
- бункерне паливо, баласт, бортові запаси та інші матеріали.

До обсягів експорту (імпорту) товарів не включається:

- пряма транзитна торгівля;
- чартерні рейси, здавання в найм;
- товари, вартість яких не перевищує поріг статистичного спостереження;
- вітчизняна й іноземна валюта (крім такої, що використовується для нумізматичних цілей), цінні папери;
- товари, що не є предметом комерційних операцій (включаються в обсяги зовнішніх послуг):
 - товари, переміщувані фізичними особами в обсягах або вартістю, що не перевищує рівень, установлений законодавством України для письмового декларування;
 - періодичні видання (газети, журнали), що розсилаються за прямою підпискою;
 - товари, придбані для власних потреб дипломатичними представництвами, збройними силами, науковими організаціями чи іншими представництвами України на території країни їх розміщення;
 - матеріальні носії, розроблені на замовлення, що містять об'єкти інтелектуальної діяльності, у т.ч. воєнного, спеціального і подвійного призначення, і не призначені безпосередньо для реалізації на споживчому ринку;
 - товари, тимчасово ввезені (вивезені) терміном до 1 року;
 - товари, загублені чи знищені після вивозу з економічної території країни-експортера, але до ввозу на економічну територію призначеної країни-імпортера, не підлягають включенню в статистику імпорту призначеної країни-імпортера (хоча вони включаються в статистику експорту країни-експортера);
 - товари для забезпечення діяльності вітчизняних організацій за кордоном;
 - товари, переміщувані через митний кордон між військовими частинами держави, дислокованими на митній території держави і за межами цієї території;
 - товари, що поставляються в порядку рекламації, гарантійного обслуговування;
 - повітряні суда, переміщувані через кордон держави з метою технічного обслуговування;
 - товари, переміщувані через кордон держави з метою ремонту;
 - виставочні експонати;
 - товари, переміщувані для проведення видовищних і спортивних заходів;
 - товари, що поставляються в рахунок застави;
 - зразки товарів;
 - переміщувана через кордон «транспортувальна» тара, наприклад, порожні пляшки, що повертаються для повторного використання;
 - відходи, що утворилися в результаті переробки товарів на митній території держави і переробки для внутрішнього споживання;
 - природний газ, що поставляється в підземні сховища газу;
 - товари, переміщувані трубопровідним транспортом, необхідні для проведення пусконаладжувальних робіт;

- товари, раніше завезені і поміщені під інший митний режим на митній території держави, що були враховані в імпорті держави, при зміні митного режиму повторно не враховуються в митній статистиці зовнішньої торгівлі держави;

- риба, виловлена у відкритому морі національним судном країни та відвантажена на її економічній території;

- обсяги товарів, що ввезені (вивезені) фізичними особами.

Момент обліку товарів

Облік товарів здійснюється на момент, коли вони ввозяться у межі або вивозяться за межі економічної території країни.

У митній статистиці зовнішньої торгівлі України облік ввезення та вивезення товарів при водних, залізничних, автомобільних, повітряних перевезеннях ведеться за датою оформлення вантажної митної декларації. Облік товарів, переміщуваних трубопровідним транспортом (нафта, нафтопродукти, вода, аміак та ін.), здійснюється в зв'язку з особливістю їхнього декларування за датою останнього транспортного документа, а для природного газу – за датою останнього дня місяця, у якому здійснювалося митне оформлення товару.

Моментом експорту (імпорту) товарів, що не підлягають митному декларуванню, вважається дата оформлення приймально-здавального акту або дата платіжного документа за зазначені товари.

Статистичний поріг

Статистичному спостереженню підлягають товари, митна вартість яких перевищує суму, що встановлена національним законодавством для письмового декларування товарів митним органам.

Статистичний поріг для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців складає 100 євро. Для фізичних осіб статистичний поріг становить 200 євро (300 євро для одиничного товару) з кількісним обмеженням 50 кг.

Класифікації

З 1 січня 2008 року для обліку експорту-імпорту товарів запроваджена Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності, яка побудована на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів 2002 року (УКТЗЕД-2002).

В якості класифікації країн та валют використовуються відповідно Класифікація держав світу, яка гармонізована з міжнародним стандартом ISO 3166-1:2000 і затверджена наказом Держкомстату від 28.12.2007 № 476 та Класифікація валют, яка гармонізована з міжнародним стандартом ISO 4217:2001 і затверджена наказом Держкомстату від 08.07.2002 № 260.

Статистична вартість товарів

З метою забезпечення порівнянності даних статистики міжнародної торгівлі товарами статистична вартість товарів визначається: - для експортованих товарів – у цінах FOB - для імпортованих товарів – у цінах CIF.

Вартість у цінах FOB включає вартість товарів і вартість послуг по доставці товарів до кордону країни-експортера. Вартість у цінах CIF включає вартість товарів, вартість послуг по доставці товарів до кордону країни-експортера і вартість послуг по доставці товарів від кордону країни експортера до кордону країни-імпортера.

Види умов постачання товарів, що застосовуються при формуванні статистики зовнішньої торгівлі України, визначаються відповідно до Міжнародних правил тлумачення торгових термінів "ІНКОТЕРМС" (2000), що застосовуються в Україні.

При заповненні вантажних митних декларацій оцінка товарів за їх вартістю проводиться у національній валюті України. Перерахунок у долари США здійснюється за офіційним курсом, встановленим Національним банком України, на дату оформлення вантажної митної декларації. За даними статистичних спостережень перерахунок вартості товарів у долари США здійснюється на основі середньомісячного та середньоквартального офіційних курсів валют, встановлених Національним банком України.

Кількісний облік товарів

Кількісний облік товарів проводиться на основі ваги "нетто", у кілограмах. У необхідних випадках для збору та обробки статистичних даних ведеться також облік товарів по кількості, вираженій у додаткових одиницях виміру (штуки, літри, кубічні метри та ін.). Ці одиниці виміру вказуються у відповідній графі УКТЗЕД "Додаткова одиниця виміру".

Країни-партнери

У статистиці зовнішньої торгівлі товарами України країнами партнерами вважаються:

при експорті – країна призначення товару; при

імпорту – країна походження товару.

Облік експорту товарів ведеться по торгуючій країні, якщо на момент вивозу товару країна призначення невідома.

Облік імпорту товарів ведеться по країні відправлення:

- для товарів, у момент постачання яких країна походження невідома;

- для реімпортних товарів;

- для товарів, включених до групи 97 УКТЗЕД (твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат);

- для товарів, що надійшли як гуманітарна допомога.

Країною призначення є остання країна, до якої (наскільки це відомо на момент вивозу) повинні бути доставлені товари, незалежно від того, до якої країни вони були відправлені спочатку, і були вони чи ні предметом будь-яких комерційних чи інших операцій, що змінюють їх юридичний статус. Торгуюча країна при експорті – країна, у якій зареєстрована чи постійно проживає особа, що виступає контрагентом вітчизняної особи при здійсненні ним зовнішньоекономічної угоди.

Країна походження товару – країна, у якій товар був повністю вироблений або достатньо перероблений відповідно до критеріїв або порядку, визначеному Митним кодексом України. При цьому під країною походження товару можуть розумітися група країн, митні союзи країн, регіон або частина країни, якщо є необхідність їхнього виділення для цілей визначення походження товару.

Експорт і імпорт послуг

Зовнішньоекономічні послуги являються товаром, що не проходить митного контролю і на який не оформляється вантажна митна декларація. Послуги не приймають форму матеріальних об'єктів, на які розповсюджуються права власності. Реалізація послуг та їх виробництво невідокремлені один від одного. Головним в торгівлі послугами є те, що повинна відбутися операція купівлі-продажу, яка охоплює діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності (резидентів та нерезидентів), побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце, як на економічній території України так і за її межами. Обсяги експорту включають надходження коштів від нерезидента за надані послуги (експорт). Обсяги імпорту – перерахування коштів нерезиденту за одержані послуги (імпорт).

Момент реєстрації обліку послуг

Моментом здійснення процедури експорту-імпорту послуг вважається дата їх фактичного надання або одержання на основі принципу нарахування (за виписаними рахунками), найчастіше дата реєстрації таких операцій збігається з часом виробництва послуг. Проте, бувають виключення коли перерахування платежів відбувається по результатах кожного року, тоді час реєстрації послуги записується по строках платежів за наданими актами. Час відображення в обліку може бути пов'язаний з такими факторами, як термін підписання контракту, термін платежу, термін зобов'язання по сплаті за послуги. Ці дати не завжди співпадають з датою відображення в бухгалтерському обліку. Реєстрація послуг в даних випадках відбувається, коли змінюється право власності, а в платіжних документах відбувається проводка у експортера та імпортера, коли вартість за послугу створюється, обмінюється, передається.

Експорт (імпорт) послуг реєструється на момент підписання зовнішньоекономічного контракту (договору). Це матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності. Моментом здійснення контракту є момент, на який покладено всі обов'язки за зазначеним контрактом, включаючи оформлення векселів або укладання кредитних угод.

Джерела формування даних

Статистичні спостереження за обсягами послуг здійснюються шляхом збирання органами державної статистики державної статистичної звітності від підприємств і організацій, які провадять на підставі законів України діяльність, пов'язану з наданням (експорт) послуг закордонним партнерам та одержанням (імпорт) послуг від закордонних партнерів як на території України, так і за її межами, згідно з договорами (контрактами).

Класифікації

Облік послуг здійснюється у вартісному виразі (у валюті контракту) згідно з Класифікацією послуг зовнішньоекономічної діяльності (ДК 012-97), розробленою на основі Класифікатора видів економічної діяльності статистичної комісії Європейського Союзу та затвердженою наказом Держстандарту України від 02.06.97р. №324. В якості класифікації валют використовуються Класифікація валют, затверджена наказом Держкомстату України від 08.07.02 № 260, в якості класифікації країн – Класифікація країн світу, затверджена наказом Держкомстату України від 28.12.07 №476. Перерахунок послуг у долари США здійснюється на основі середньоквартального офіційного курсу валют, встановленого Національним банком України.

За результатами статистичного спостереження щодо зовнішніх послуг розраховуються показники з експортно-імпортних операцій послугами України з країнами світу за всіма видами послуг згідно Класифікації послуг зовнішньоекономічної діяльності.

Види послуг

Основними видами зовнішньоекономічних послуг є: транспортні, подорожі, будівельні, страхові, фінансові, комп'ютерні та інформаційні, роялті та ліцензійні, юридичні, бухгалтерські, науково-дослідні та дослідно-конструкторські, архітектурні та інженерні, державні послуги, послуги зв'язку, послуги приватним особам та послуги в галузі культури і відпочинку.

До транспортних послуг відносяться послуги, пов'язані з доставкою товару до митного кордону держави-імпортеру та пункту призначення вантажів, перевезення пасажирів, які здійснюються усіма видами транспорту,

забезпечення функціонування транспортної інфраструктури (вантажно-розвантажувальні роботи, аварійно-рятувальні роботи, послуги портів, станцій, стоянок, транспортних агентств, митних брокерів, і т. і.), транспортування по трубопроводах газу, аміаку, нафти, електроенергії. До подорожей – послуги готелів, ресторанів, бюро подорожей і туристичних агентств, послуги у сфері освіти та охорони здоров'я. До будівельних послуг – спорудження будівельних об'єктів, монтаж обладнання, будівництво автострад, доріг, спортивних та рекреаційних споруд, послуги, пов'язані з орендою устаткування для будівництва і т. і. До страхових послуг – страхування житла та пенсійне забезпечення, страхування вантажів, перестраховування і т. і.

До фінансових послуг – послуги з грошового посередництва, фінансовий лізинг, послуги з управління фінансовими ринками, портфелями цінних паперів і т. і.

До комп'ютерних послуг – консультаційні послуги з питань інформатизації, із створенням програмного забезпечення, з оброблення даних, створенням баз даних.

До роялті та ліцензійних послуг – послуги, пов'язані з патентною та ліцензійною діяльністю.

До юридичних та бухгалтерських послуг – послуги у сфері права, у сфері бухгалтерського обліку, з питань комерційної діяльності та управління. До науково-дослідних та дослідно-конструкторських послуг – послуги, пов'язані з дослідженнями та розробками в галузях природничих і технічних наук, суспільних та гуманітарних наук.

До архітектурних, інженерних послуг – послуги, пов'язані з діяльністю у сфері архітектури та будівництва, з технічного контролю та аналізу, сертифікаційною діяльністю.

До державних послуг відносяться послуги, пов'язані з державним управлінням загального характеру в економічній та соціальній сфері, з діяльністю, віднесеною до компетенції держави.

До послуг зв'язку – послуги пошти та в області телекомунікацій (приймання, оброблення, транспортування листів, газет, посилок, передавання звукової інформації за допомогою телефону, телеграфу, електронної пошти, Інтернету і т. і.)

До послуг приватним особам та у галузі культури та відпочинку – послуги зі створення аудіовізуальних програм, послуги пов'язані з роботою музеїв, бібліотек, архівів.